

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı 24 Nisan – Mayıs – Haziran – 2011
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

GÜMRÜK BİRLİĞİ ve KIRGIZİSTAN'A ETKİLERİ

Yard. Doç. Dr. Lütfü ŞAĞBANŞUAR¹

Özet

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Orta Asya bölgesinde oluşan ekonomik boşluğun doldurulmasına yönelik ekonomik işbirliği ve entegrasyonu girişimlerinden biri olan ve Rusya, Kazakistan ve Belarus'un oluşturdukları gümrük birliği ve bu birliğin halihazırda dışında bulunmakla birlikte birliğe katılma konusunda değerlendirmelerin yapıldığı Kırgızistan için böyle bir üyeliğin potansiyel getirileri ile birlikte muhtemel olumsuzluklarını da ele alan bu çalışma Kırgızistan için karşılaştırmalı bir makale olarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gümrük Birliği, Dünya Ticaret Örgütü, Dış Ticaret, Rekabet.

CUSTOMS UNION and EFFECTS of THE KYRGYZSTAN

Abstract

Following the collapse of Soviet Union, the Central Asian countries have started to search for regional unions and integrations in order to fill the economic gap in the region. This study discusses the customs union created by Russia, Kazakhstan, and Belarus with the goal of filling such a gap and provides Kyrgyzstan which is considering applying for the membership to the union, with an evaluation of the union. Potential drawbacks of such a membership along with the advantages are provided as a basis for comparison.

Keywords: Customs Union, World Trade Organization, Foreign Trade, Competition.

---

¹ Turgut Özal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, lutsua@gmail.com

GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, daha önce ortak bir marketi paylaşan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkiler ortadan kalkmış ve her bağımsız ülke kendi ekonomilerini yeniden inşa etme esnasında birçok zorlukla karşılaşmıştır. Bu ülkeler arasındaki ekonomik entegrasyon adına ilk adım 1994'te Serbest Bölge anlaşmasının 12 BDT ülkesi tarafından imzalanmasıyla atıldı. Bu anlaşma BDT ülkeleri ekonomilerinin entegrasyonunu için zemin hazırlamakla beraber ekonomik ve politik farklılıkları sebebiyle bazı ülkeler bu birliğe geçici olarak katılmıştır. Bu yönde ikinci adım 2000 yılında Astana, Kazakistan'da biraraya gelen Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan'ın oluşturdukları EurAsEC olmuştur.

Belarus, Kazakistan ve Rusya'nın oluşturduğu Gümrük Birliği de entegrasyondaki son adım olmuştur. Bu birliğin daha öncekilerden farkı, oluşturulan uluslarüstü yapı olmuştur. Gümrük Birliği Komisyonu Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) ve diğer ticari konuları belirleme yetkisini taşımaktadır.

Bu tür gümrük birliklerinin ülkelerin ekonomilerine yaptıkları etkiler incelendiğinde oluşturulan ölçek ekonomisinin ülkelere fayda getirmesinin yanında gümrüklerin kaldırılmasıyla birlikte rekabet gücü zayıf olan ülkelerin bu birliktelikten zarar göreceği de savunulmaktadır. Bununla birlikte ülkelerin taşıdıkları farklı ekonomik, politik ve tarihi özellikler sebebiyle genelleme yapmak yerine her durum ayrıca incelenmektedir.

Örneğin, Kazakistan örneğindeki bulgular ATF Bank 2010 raporunda şöyle özetlenmiştir:

- Gümrük birliğine bağlı ortalama ağırlıksız gümrük vergileri %3.9 artmıştır. Ülke-ağırlıklı vergi artışları ise %1.2'de kalmıştır.
- Ortalama gümrük oranları bazı ürünler için azalırken ithalattaki Rusya'nın payı yüksektir.

- Düşük ülke-ağırlıklı gümrük oranları özellikle gıda ürünleri için geçerlidir. Gıda ürünleri tüketici sepetinde %38'lik bir paya sahipken yapılan ekonometrik analize göre enflasyon üzerinde %44'lük bir etkiye sahiptir.
- Rusya'dan gelen ithal ürünlerin diğer ülkelerden gelen ürünlerin yerini alması enflasyonel etkileri daha da azaltacaktır.
- Oranlar birçok yatırım ürünü için artmaktadır (makina ve teçhizat, taşıma araçları vb.). Bu da ekonominin modernizasyonunu yavaşlatmaktadır.
- Gümrük Birliği Kazakistan ekonomisinin mevcut güçlü yanları ile zayıf yanlarını tekrar uygulamaktadır. Birliğin diğer ülkeleri ile ekonomik entegrasyonu desteklerden Kazakistan ekonomisindeki çeşitlilik üzerinde olumsuz bir etkiye yol açabilecektir.
- Bu nedenle, Kazak otoritelerinin temel hedeflerinden olan çeşitliliği güçlendirmek için ek tedbirler gerekecektir.
- Kazakistan üreticilerini Rusya'dan gelen ithal ürünlere karşı korumak için kullanılacak tek makroekonomik araç durumuna gelen döviz kuru politikasında merkez bankası milli para olan tenge'nin Gümrük Biriksiz durumda olduğundan daha yavaş güçlenmesine izin verebilir.

Rusya, Kazakistan ve Belarus'tan farklı olarak Kırgızistan'ın Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyeliği özel bir durum oluşturmaktadır. Bu üyelik Kırgızistan'ın gümrük vergileri ve kotaları konularında DTÖ ile birlikte hareket etmesini öngörmekteyken Rusya, Kazakistan ve Belarus'la oluşturulacak gümrük birliğinde üye olmayan ülkelere karşı bu konularda ortak hareket etme zorunluluğu vardır. Ayrıca yine DTÖ üyesi olan Çin'in Kırgızistan'a giren ithal ürünlerinin de gümrük birliği ülkelerini olumsuz etkileyecek olması dolayısıyla bu üyelik Kırgızistan'ın DTÖ üyeliğinden ayrılmasını zorunlu kılmaktadır.

Hâlihazırdaki gümrük birlikleri ve Kırgızistan'ın özellikleri gözönüne alındığında gümrük birliğine katılmasının Kırgızistan'a getireceği muhtemel olumlu ve olumsuz etkiler şöyle özetlenebilir:

Muhtemel Olumlu Etkiler:

İhracat için Daha Büyük Pazar

Rusya, Kazakistan ve Belarus'un oluşturduğu yaklaşık 170 milyon nüfuslu yeni bir pazara açılmış olacaktır.

Daha Düşük Maliyet ve Daha Kolay Taşıma

Kırgız firmaları Kazakistan sınırından yapılan geçişlerde kolaylıklar ve daha düşük maliyetlerle karşılaşacaktır.

Doğrudan Yabancı Yatırımın Artırılması

Gümrük Birliğine katılım Doğrudan Yabancı Yatırımları üretim sektörüne çekecektir. Üye olmayan ülkeler sahip olduğu küçük Pazar dolayısıyla Kırgızistan'da üretim tesisleri açmak yerine ihracat yapmayı tercih etmektedir. Birliğe üyeliğin ardından üye olmayan ülkelere yapılan ithalatta gümrük vergilerinin artacağı ve üretimde kullanılacak maddelerin vergilerinin azaltılacağı gözönüne alındığında birlik ülkelerinin oluşturduğu büyük pazarda üretim tesislerine yatırım yapmak daha cazip hale gelecektir.

Yerli Yatırımcının Üretime Sevk edilmesi

Üye olmayan ülkelere uygulanacak yüksek ithalat vergilerinin yanısıra Rusya, Kazakistan ve Belarus'a ihracat yapma imkânlarının artması yerli yatırımcılar için üretimi cazip hale getirecektir.

Muhtemel Olumsuz Etkiler:

Dünya Ticaret Örgütü Üyeliğinin Kaybedilmesi

Gümrük Birliği'ne girmenin önşartı olarak görülen DTÖ üyeliğinden ayrılma Kırgızistan için ilk göze çarpan olumsuzlardan biridir.

Üye Olmayan Ülkelerden Alınan İthal Ürün Fiyatlarının Artması

Üye olmayan ülkelerden ithal edilen ürünlerin fiyatlarının artması halkın yaşam standartlarına olumsuz yönde etki edebilecektir. Özellikle ilaç sektörü gibi kritik sektörler bu anlamda gözönünde tutulmalıdır.

Uluslararası Ticarete Rusya'ya Bağımlılık ve Rus Şirketlerinin Bazı Sektörleri Kontrol Etmesi

Gümrük Birliğinin doğal sonucu uluslararası ticaret konularında ortak hareket edilmesidir. Bu da üye ülkeler arasındaki en büyük politik güç olan Rusya'nın bu konularda belirleyici rol oynaması anlamına gelmektedir. Gümrük sınırlarının kalkmasıyla birlikte özellikle Rusya ekonomisindeki dalgalanmaların da Kırgızistan'ı direkt olarak etkilemesi beklenmelidir.

Bunun yanında Rusya başta olmak üzere Kazakistan ve Belarus şirketlerinin birçok sektörde Kırgız firmalarından tecrübe ve rekabet gücü anlamında üstünlüğe sahip olması dolayısıyla yerel pazarı domine etmesi, bunun sonucunda da bazı sektörlerde yerli firmaların gelirlerinin azalması hatta kapanması sözkonusu olacaktır.

Gümrük Vergi Gelirlerinin Üye Ülkeler Arasındaki Dağılımı

Ortak Gümrük Tarifesi gelirlerinin üye ülkeler arasında nasıl dağıtılacağı da önem arz etmektedir. Halen Avrupa Birliği'nde uygulanmakta olan havuz sistemine Rusya da sıcak bakmaktadır. Bu konuda henüz bir netlik olmamakla beraber Belarus'un yüzde 4.7, Kazakistan'ın 7.33 ve Rusya'nın da 87.97 alması yönünde anlaşmaya varıldığı geçtiğimiz haftalarda açıklandı. Bu rakamların 3 ülkenin ithalat hacmine göre değerlendirilerek tespit edildiği bildirildi. Üç ülke arasında döviz düzenleme ve döviz kontrolü komisyonu kurulmasına da karar verildi. Bu da Kırgızistan'ın gümrük gelirlerini azaltıcı etki yapacaktır. Bunun yanında gümrük gelirlerinin takip edilmesinin zorluğu ve yeni gümrük sistemine yapılması gereken yatırım da gözönüne alınmalıdır.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı 24 Nisan – Mayıs – Haziran – 2011
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

SONUÇ

Coğrafi konumu ve denizlere olan uzaklığı sebebiyle Kırgızistan uluslararası ticaret anlamında komşularına bağımlı durumdadır. Gelişen ekonomisiyle ve düşük üretim maliyetlerinin getirdiği rekabet gücüyle Çin de bölgede etkisini artırmaktadır. Rusya ise Orta Asya'daki etkisini artırma adına politik olarak Gümrük Birliği'ne önem vermektedir.

Kırgızistan ise gümrük birliği ile her ne kadar daha geniş bir pazara açılma şansı yakalayacak olsa da ithal edebileceği ürün sayısı ve rekabet gücü diğer üye ülkelerin ürünlerine göre çok daha azdır. Bununla birlikte özellikle Rusya ve Kazakistan pazarlarına girmek isteyen yabancı yatırımcıları çekme açısından bir avantaj söz konusudur ancak bu yatırımlar için de yine Rusya, Kazakistan ve Belarus ile rekabet etmesi kaçınılmazdır.

Tüm bu olası faydaların yanında gümrük birliğinin önşartı olarak Dünya Ticaret Örgütü üyeliğinin bırakılması ve Türkiye gibi önemli dış ticaret ortaklarının ürünlerine uygulanacak sınırlamalar Kırgızistan'ın dış ticaretinde meydana gelecek ilk olumsuz etkiler olarak göze çarpmaktadır. Bunun yanında birlik bünyesinde oluşacak rekabette de özellikle Rusya ürünlerinin ve sektörlerinin yerli firmalar üzerinde önemli bir üstünlük sağlayacağı da ortadadır.

Tüm bu öngörülerin ışığında Kırgızistan'ın ancak DTÖ üyeliğinin devamıyla birlikte, yerli üretiminin haricinde ithal ettiği ürünlerin Kırgızistan üzerinden gümrük birliği ülkelerine girmesini sınırlandıracak düzenlemelerle gümrük birliğine özel statüde girebilmesi durumunda en etkili çözüme ulaşabileceği sonucuna varılabilir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı 24 Nisan – Mayıs – Haziran – 2011
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

KAYNAKÇA

1. Bayar, A., H. Nuray and S. Reçberoğlu (2000), “The Effects of the Customs Union on the Turkish Economy: An Econometric Analysis of the Four Years’ Implementation,” Economic Development Foundation, No. 160, Istanbul.
2. Erzan, R., A. Filiztekin (1997), “Competitiveness of Turkish SMSEs in the Customs Union,” European Economic Review, Vol. 41, pp. 881-892.
3. Küçükahmetoğlu, O., (2000), “Türkiye-AB Gümrük Birliği’nin İktisadi Etkileri,” İktisat Dergisi, No. 408.
4. Togan, S. (1994), Foreign Trade Regime and Trade Liberalisation in Turkey during 1980's. London: Avebury Press.
5. ATFBank Research. Customs Union: No big inflation shock, but efforts needed to offset impact on non-resources sectors. An analysis by ATFBank Research. April 2010
6. Associated Press. Russia, Kazakhstan to set up customs union. May 2010.
7. Rianovosti. Belarus reaffirms interest in integration with Russia, Kazakhstan. May 2010.
8. Rianovosti. Post-Soviet Customs Union delayed over export duties. May 2010.